

Львівська національна музична академія ім. М. В. Лисенка

СИДОРЕНКО ВІКТОРІЯ ЛЕОНІДІВНА

УДК 78.441+78.481+78.2У

**ГІТАРНА ТРАДИЦІЯ ЛЬВОВА
ЯК СКЛАДОВА АКАДЕМІЧНОГО НАРОДНО-ІНСТРУМЕНТАЛЬНОГО
МИСТЕЦТВА УКРАЇНИ**

17.00.03 – музичне мистецтво.

**Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата мистецтвознавства**

Львів – 2009

Дисертацією є рукопис

Робота виконана на кафедрі історії музики Львівської національної музичної академії ім. М. В. Лисенка Міністерства культури і туризму України

Науковий керівник: доктор мистецтвознавства, професор
Терещенко Алла Костянтинівна,
Інститут мистецтвознавства, фольклористики та
етнології ім. М. Т. Рильського НАН України,
провідний науковий співробітник,
член-кореспондент Академії мистецтв України
(м. Київ)

Офіційні опоненти: доктор мистецтвознавства, професор
Давидов Микола Андрійович,
Національна музична академія України
ім. П. І. Чайковського,
завідувач кафедри народних інструментів
(м. Київ)
кандидат мистецтвознавства, професор
Скорик Мирослав Михайлович,
Львівська національна музична академія
ім. М. В. Лисенка,
завідувач кафедри композиції
(м. Львів)

Захист відбудеться “24” вересня 2009 року об 11 годині на засіданні спеціалізованої вченої
рада К. 35.869.01 Львівської національної музичної академії ім. М. В. Лисенка за адресою:
79005, м. Львів, вул. Нижанківського, 5.

З дисертацією можна ознайомитись в бібліотеці Львівської національної музичної академії
ім. М. В. Лисенка за адресою:
79005, м. Львів, вул. Нижанківського, 5.

Автореферат розісланий “ 22 ” серпня 2009 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради
кандидат мистецтвознавства, доцент

Катрич О. Т

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДИСЕРТАЦІЇ

Актуальність дослідження. Гітарна творчість Західної України, що сформувалася на потужному підґрунті європейських, зокрема українських виконавсько–педагогічних традицій є органічною складовою сучасного народно–інструментального мистецтва.

Досягнення композиторів, педагогів та виконавців Львова на сьогодні представляють порівняно молоду, однак уже стилістично визначену школу.

Гітарне мистецтво Львова на зламі ХХ–ХХІ століть позначене динамікою, що підтверджують успіхи його представників у міжнародній конкурсній–фестивальній та гастрольно–концертній практиці. Активізувалась також творчість львівських композиторів, які пишуть твори для солістів–віртуозів та ансамблевих складів із гітарою. На даний час їхній доробок становить кількісно значну, різножанрову групу високохудожніх композицій, що вже надійно увійшли до виконавського репертуару не лише українських, а й зарубіжних музикантів.

В Україні стосовно гітарної творчості та педагогіки ще немає належної наукової бази. На сьогодні публікації та наукові роботи, присвячені цій галузі мистецтва, здебільшого представлені рецензіями на концерти і фестивалі або творчими портретами окремих композиторів, де побіжно розглядається музика для гітари.

Актуальність дослідження обумовлена, з одного боку, розвитком сучасної композиторської та виконавської академічної гітарної творчості в Україні, з іншого – відсутністю комплексних музикознавчих досліджень, спеціальних наукових розвідок, присвячених львівській гітарній традиції, як історично тривалій складовій українського народно–інструментального мистецтва.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами. Дисертацію виконано згідно з темою № 3 (Українська музика в контексті світової музичної культури) перспективного плану наукової дослідницької діяльності ЛНМА на 2007–2012 рр.

Метою дослідження є розкриття особливостей гітарної творчості сучасних львівських композиторів (стилістика, формотворення, жанрові пріоритети), а також досягнень педагогів та виконавців у процесі формування львівської гітарної школи.

Відповідно до поставленої мети в роботі вирішуються **завдання:**

- осмислити формування виконавської та мистецької гітарної традиції в західноукраїнському регіоні, зокрема у Львові;
- розглянути гітарний доробок Михайла Вербицького як основоположника регіональних мистецьких і педагогічних засад;
- проаналізувати гітарну творчість українських композиторів, виявити закономірності її розвитку, періодизацію та етапні досягнення;
- окреслити сучасну панораму гітарного виконавства України, дослідити конкурсний

рух як важливий фактор удосконалення виконавської майстерності та стимулювання гітарної творчості;

- виявити особливості львівської гітарної школи, її місце в гітарному мистецтві України, репрезентувати досягнення видатних творчих постатей;
- ввести до наукового обігу гітарну творчість (сольну та ансамблеву) львівських композиторів, де в річищі індивідуальних стилів поєднуються національні та європейські традиції із сучасними модерними ознаками.

Об'єктом дослідження є гітарна сфера народно–інструментального мистецтва України в сукупності досягнень композиторської творчості, виконавства та педагогіки.

Предметом дослідження є львівська гітарна творчість як важлива складова музичного мистецтва України.

Методологія дослідження. До опрацювання матеріалів дисертації залучено такі методи: аналітичний – при вивченні наукової літератури; історичний – при аналізі особливостей розвитку фахової освіти, традицій виконавства та формування засад гітарної творчості в мистецько–культурному житті України, Галичини та, зокрема, Львова; ретроспективний та структурно–системний – у процесі аналізу джерел; теоретичний – у вивченні концептуальних засад творчої діяльності львівських композиторів та гітаристів–виконавців.

Наукова новизна дослідження: У дисертації вперше в українському музикознавстві розглянуто формування традиції гітарного виконавства та освіти в Галичині, визначено місце гітари в культурі краю та особистий внесок у неї Михайла Вербицького, запропоновано цілісний аналіз різножанрової спадщини сучасних львівських митців для гітари–соло, камерних ансамблів за участю гітари та концертних творів великої форми.

Матеріалами дослідження стали: нотні видання композицій українських, зокрема львівських композиторів, рукописи неопублікованих творів, що вже успішно пройшли апробацію концертною практикою, архівні матеріали з бібліотечних фондів ЛНМА ім. М. В. Лисенка, Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаніка НАН України, ЦДІАЛ, а також публікації в періодиці, інтерв'ю з композиторами та гітаристами.

Практичне значення дослідження полягає в можливості використання його положень при підготовці лекційних матеріалів курсів культурології, історії української музики, гітарної педагогіки та виконавства в середніх спеціальних і вищих музичних закладах. Аналіз новітніх творів львівських митців сприятиме їх поширенню в концертно–педагогічній практиці.

Особистий внесок здобувача. Окреслено періодизацію гітарної творчості в українському музичному мистецтві, визначено особливості та здобутки окремих регіональних осередків гітарної освіти. На підставі аналізу фондів архівів та бібліотек Львова досліджено історичні витоки гітарної традиції регіону та генезу композиторської та концертної практики Галичини XIX

століття, здійснено комплексний аналіз творів сучасних львівських авторів, переважно вперше введених до наукового обігу.

Окремі теоретичні та методичні положення дисертації пройшли **апробацію** на засіданнях кафедри історії музики ЛНМА ім. М. В. Лисенка, а також на всеукраїнських та міжнародних і наукових конференціях: науково–практична конференція “Академічне народно–інструментальне мистецтво та вокальні школи Львівщини”, Львів, Львівська державна музична академія ім. М. В. Лисенка, 3 листопада 2005 р.; Міжнародна науково–практична конференція “Творчість композиторів України для народних інструментів”, Львів, Львівська державна музична академія ім. М. В. Лисенка 10 квітня 2006 р.; Музикознавчий конгрес “Львів музичний протягом століть”, Львів, Львівська державна музична академія ім. М. В. Лисенка, 28 вересня – 2 жовтня 2006 р.; Сьома практична конференція Українського товариства аналізу музики “Музична творчість та наука: параметри взаємодії”, Київ, Національна музична академія України ім. П. І. Чайковського 21–25 листопада 2006 р.; Перша міжнародна науково-творча конференція “Гітара як образ світу: Виконавське мистецтво і наука”, Харків, Харківський державний університет мистецтв ім. І. П. Котляревського 7–9 квітня 2008 р.

Авторкою дисертації здійснено також виконавське редагування та підготовку до публікації гітарних творів українських композиторів:

- Твори М. Вербицького для гітари. *Guitarre № 16* : посібник / [упор. В. Л. Сидоренко]. – Львів : СПОЛОМ, 2008.– 119 с.;
- Камінський В. Соната для гітари / [упор. В. Л. Сидоренко]. – Дрогобич : Посвіт, 2007. – 24 с. – (Серія “Українські композитори для гітари”);
- Скорик М. Іспанський танець. *Quasi latinos* / [упор. В. Л. Сидоренко]. – Дрогобич : Посвіт, 2007. – 20 с. – (Серія “Українські композитори для гітари”).

Публікації. За темою дисертації опубліковано сім статей у спеціалізованих фахових наукових виданнях, затверджених ВАК України.

Структуру дисертації складають вступ, чотири розділи, висновки, перелік використаних джерел, які включають 180 позицій з них 7 позицій нотографії і додатки, що містять фотоматеріали та нотні приклади. Повний обсяг дисертації становить 231 сторінку (обсяг основного тексту – 188 сторінок).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДОСЛІДЖЕННЯ

У **Вступі** обґрунтовується актуальність теми, розкривається сутність і стан її наукової розробки, формулюються мета і завдання дисертації, визначено її новизну, теоретико-методологічну базу, теоретичне і практичне значення. Конкретизовано практичну цінність

дисертації, наводяться дані щодо апробації її основних положень у виступах на конференціях, тезах та публікаціях у збірках наукових праць, затверджених ВАК України.

Перший розділ “Гітарне мистецтво України. Науково-теоретичний та джерелознавчий аспекти” присвячено розгляду джерельної бази, аналізу рівня наукового осмислення проблематики дослідження. Охарактеризовано наукові роботи і матеріали, дотичні до кола проблем дисертації.

До розгляду виконавської гітарної традиції залучено матеріали архівів бібліотек музичних товариств („Театральне Товариство Українська бесіда”, Галицьке Музичне Товариство у Львові) і приватних нотних зібрань, а також рукописні копії та тогочасні видання творів для гітари. Зразки гітарної творчості, що збереглися в архівах львівських нотозбірень, мають досить представницьку персоналію мистецьких постатей (оригінальні твори та перекладення В. Белліні, Л. ван Бетховена, Ф. Каруллі, Й. К. Мертца, М. Глинки, Дж. Мейєрбера, Я. Лопатинського, І. Воробкевича, М. Вербицького, С. Абрисовського, О. (або І. Х.) Сінкевича, С. Щепановського, Я. Н. Бобровіча), а також жінок-композиторів, які писали і публікували твори для гітари–соло та гітари і голосу– Т. Папари та Л. Пуже.

До аналізу історичного аспекту формування національної виконавської традиції гітарного мистецтва залучено праці В. Гошовського, М. Михайленка, К. Чечені, О. Малькевича-Ходаковського, Ю. Николаєвської, Б. Свириденка, Т. Солопової, роботи з питань західноукраїнської регіоністики, пов’язані з проблематикою культурного становлення: М. Загайкевич, Л. Кияновської, М. Ржевської, Т. Росул, О. Демочко, Ю. Ніколаєвської, В. Щепакіна, М. Воловця.

Фахово–освітній та виконавський аспекти гітарного мистецтва, історія його становлення, функціонування та основні здобутки регіональних музично-навчальних осередків виконавства на народних інструментах висвітлено в монументальному дослідженні колективу авторів під загальним редагуванням М. Давидова, а також у працях, присвячених історії окремих навчальних закладів та установ.

Історичні аспекти аматорського та професійного музикування і формування гітарної традиції Галичини висвітлено в дослідженнях В. Витвицького, О. Антоновича, Б. Кудрика, З. Лиська, П. Медведика, Л. Мельник, Л. Мазепи та ін.

Художні надбання українського гітарного мистецтва у дослідженні оцінюються в контексті з тенденціями сучасних провідних та творчих досягнень загальноєвропейської гітарної музики.

У зв’язку з цим розглянуто наукові розвідки, рецензії, нариси, що досліджують гітарну музику російської (В. Волкова, О. Кисельова, А. Медведенко, Л. Менро, А. Ширялина, А. Назарова, О. Левашової, Ю. Келдыша, А. Кандинського та ін.) та західноєвропейської традиції (Б. Вольмана, Е. Шарнассе, Р. Грубера, Т. Ліванової), а також українські, російські, німецькі

(Powroćniak J. Gitarren–Lexikon. – Berlin : Verlag Neue Musik, 1979; Die Musik in Geschichte und Gegenwart), польські (Suchiecki R. Wiolonczelia od A do Z – Kraków : PWM, 1982; Zduniak M. Muzyka i muzycy polscy w dziewiętnastowiecznym Wrocławiu – Wrocław : PAN, 1984), американські (М. Офі; Duncan Charles. The Art of Classical Guitar Playing. – Miami, Florida: Sammy–Barchard INC., 1980), та британські (The New Grove Dictionary of Musical and Musicians / edited by Stanley Sadie. – 7 Fuchs–Gyazeler. – 1980) посібники та довідниково–енциклопедичні видання.

Суттєві відомості про гітару, як народний та академічний інструмент, подано у роботах з академічного народно–інструментального та, зокрема, гітарного виконавства – М. Геліс, М. Давидов, Л. Пасічняк та ін; академічної та етноорганології – І. Зіньків, Д. Рогаль–Левицький, М. Хай, М. Черкаського та ін.

Важливим джерелом інформації стала давня [“Mnemosyne” (1828), “Наше время” (1862), “Вечерний Киев” (1927), “Вісти” (1927)] та сучасна періодика (“Культура і життя”, “Правда України”, “Україна молода”, “Київська церква”, “Правда України”, журнали “Музика”, “Бандура”, “Український світ”, “Советская музыка”, “Гитаристъ”, “Гітара. ua”, “Гітаріссімо”, “Національна трибуна”, “Музыкальный альманах Гитара” (Москва), “The Gendai Guitar” (Токіо)], що вміщує матеріали з теорії, історії, педагогіки регіонального, всеукраїнського, міжнародного гітарного мистецтва.

Для уточнення термінологічного апарату, критеріїв, конкретизації установчих позицій розгляду та оцінки камерної творчості, зокрема камерного ансамблю з гітарою, залучено праці В. Щепакіна і І. Польської, концерту і концертності присвячено дисертаційні дослідження І. Кузнецова, Н. Ахмедходжаєвої, Н. Вакули, роботи І. Іванової та А. Мізотової.

Проблеми формотворення, зокрема сонатного, докладно розглядають у своїх працях Б. Асаф’єв, І. Способін, Л. Мазель, В. Цуккерман, В. Бобровський, Є. Назайкінський, Н. Горюхіна.

Дослідження новітніх тенденцій, притаманних сучасній творчості для гітари респондує з роботами, присвяченими особливостям сучасних стильових тенденцій української музики, зокрема О. Берегової, Б. Сюти, О. Дерев’янченко, О. Кушнірук, І. Чернова та ін.

Окрему групу джерел становлять праці та статті, орієнтовані на творчість окремих діячів мистецтва і педагогіки (М. Вербицького, В. Гошовського, М. Скорика, В. Камінського, Б. Фроляк та ін.).

Дисертаційних досліджень у контексті власне гітарного виконавства, педагогіки і творчості України на нинішній день досить мало. Серед них –кандидатські дисертаційні дослідження методико–педагогічного напрямку: “Методика формування рухових навичок гри у роботі з підлітками” і “Методика організації та роботи підліткового класичного ансамблю гітаристів”, захищені представниками Українського державного педагогічного університету імені С. П.

Драгоманова В. Козліним (Київ, 1992) та Київського національного університету культури і мистецтв В. Грищенко (Київ, 2003). У 1996 р. В. Козліним захищена докторська дисертація “Теоретичні основи структурно–функціональної організації опорно–рухового апарату гітариста” (Київ). Єдиною роботою історичного спрямування є кандидатська дисертація “Гітарне мистецтво В’єтнаму в контексті світового гітарного мистецтва”, автор – Фан Динь Тан, представник Київської консерваторії (Київ, 1997).

Статистичний матеріал та розрізнений фактаж більшості праць означеного спрямування, хоча й поданий без певних узагальнень, став підґрунтям дослідження закономірностей, взаємозв’язків і взаємовпливів художніх явищ, аналізу гітарної творчості окремих митців, визначення неповторної специфіки львівської композиторської школи в галузі цього виду мистецтва.

Другий розділ “Гітарне мистецтво у Західному регіоні України. Історичний дискурс” включає три підрозділи, присвячені формуванню українського гітарного мистецтва в контексті європейських традицій, засад професійної гітарної творчості в аматорському середовищі Галичини та розгляду доробку М. Вербицького для гітари–соло та гітарних ансамблів.

У першому підрозділі 2.1 “*Українська гітара в контексті європейських традицій творчості і виконавства*” розглянуто проблеми гітарної органології, історії формування конструктивних та технічних особливостей інструменту, історичної перспективи становлення провідних європейських гітарних шкіл до XVII століття (іспанської та італійської), а також характерні риси і основні жанри гітарної творчості на прикладі мистецької діяльності Дж. Монтесардо, Л. Мілана, Л. де Нарваеса, А. Мударри, А. Ротти, В. Еспінеля, Ф. Корбери, Ф. Корбетти. Проаналізовано процес формування домінуючих центрів гітарного мистецтва в Парижі та Відні у XVIII – XIX століттях, виконавську діяльність, педагогіку та композиторську творчість її провідних представників (Г. Санца, М. де Фуенльяни, Л. Ронкалі, Р. де Візе, Ф. Сора, Д. Агуадо, Ф. Каруллі, М. Джуліані, М. Каркассі та ін.), розвиток гітарної методики і фахового шкільництва; особливості російської гітарної традиції (співіснування шестиструнного та семиструнного гітарних різновидів) на прикладі доробку А. Сіхри, В. Моркова, О. Соловйова, О. Висотського, М. Макарова), а також музикантів українського походження (М. Соколовського та П. Ісакова).

У наступному підрозділі 2.2 “*Формування професійних засад гітарної творчості в аматорському середовищі Галичини*” розглядаються відмінності у становленні мистецької традиції на Буковині, Галичині та Закарпатті, діяльність музично–мистецьких об’єднань і гуртків, зародження фахових мистецьких форм виконавства та освіти, поширення гастрольно–концертного виконавства. Серед представників музичного мистецтва, які сприяли розвиткові аматорського музикування на Західній Україні, були Медеріч детто Галлюс, Йозеф Башни, Жан Рукгабер, Юзеф Ельснер, Франц Ксавер Моцарт, Йозеф Христов Кесслер, композиторська творчість яких

поєднувалась із виконавською, педагогічною і організаторською діяльністю. Розглянуто мистецький доробок українських діячів – представників музичного мистецтва бідермайєру – Йосипа Витвицького, Матвія Рудковського, Порфирія Бажанського, Теофіля Кобринського, Максима Копка, Зенона Кириловича, Євгена Купчинського, Миколи Кумановського, Василя Безкорвайного. Надбання гітарного виконавства і творчості демонструє також діяльність відомих музикантів, доля яких була опосередковано пов'язана з Галичиною та Львовом: Станіслава Щепановського, Савина Абрисовського, Яна Непомуцена Бобровіча.

Гітарна музика зазначеного періоду представлена різноманітними складами: для гітари–соло, вокалу і гітари, ансамблів гітар, фортепіано та гітари в поєднанні з голосом. Їй притаманна об'ємна і різноманітна жанрова палітра: пісенно–танцювальні побутові композиції, нерідко з фольклорним орієнтиром – козаки, марші, вальси, мазури, думки, коломийки, обробки народних пісень; переклади творів відомих композиторів; більш розгорнуті форми з ознаками циклічності – фантазія, попури, варіації на теми опер, популярних чи народних пісень; віртуозні транскрипції, концертні парафрази, програмно–живописні п'єси–картини тощо. Гітарна музика галицького бідермаєру стала невід'ємною складовою загальнокультурного процесу і сутнісно доповнила естетично–світоглядні засади стильових напрямків даної епохи.

Третій підрозділ 2.3 *“Творчість Михайла Вербицького для гітари–соло та гітарних ансамблів”* присвячено висвітленню мало відомої, проте яскравої сторінки творчості М. Вербицького, його гітарної спадщини, вивчення якої уможливили новознайдені методична праця *“Поученіє хітари”* та єдина збережена рукописна збірка його творів „Guitarre № 16” з фондів бібліотеки ім.

В. Стефаника НАН України. Ця збірка, що на сьогодні є єдиним збереженим авторизованим свідченням камерного (зокрема гітарного) стилю композитора. Вона засвідчує характерні тенденції аматорського музикування, жанрові орієнтири, форми, семантику і способи розвитку матеріалу, притаманні так званому галицькому музичному бідермаєру, що на національному ґрунті своєрідно трансформує ознаки даного стильового різновиду, поширеного в мистецтві європейських країн в першій половині XIX століття. Рукопис М. Вербицького складається з 32 п'єс, серед них 14 інструментальних мініатюр (марші, мазурки, польки, галопи, козачки, чардаші) та більш масштабні композиції переважно у варіаційній формі з розгорненими фіналами („Тема з варіаціями”, „Вальс” № 3, „Варіації” № 4 та 7, „Карнавал венецький”). Інші твори табулатури призначені для голосу та гітари. Лірично–елегійні, танцювальні пісні та інструментальні п'єси, фрагменти музики для театральних вистав, позначені впливом не лише української, але й австрійської пісенності. Вони безперечно мають історичне значення і представляють ранній етап розвитку галицької музичної культури.

Третій розділ “Сучасне гітарне мистецтво як важлива складова музичної культури України. Освітньо–педагогічні та комунікативні чинники” включає три підрозділи.

У першому 3.1 – “Розвиток професійної гітарної освіти та педагогіки” досліджується процес формування провідних центрів фахової гітарної педагогіки, діяльність відповідних відділів у навчальних закладах України, розвиток методичної бази та аналіз дидактичної навчальної літератури.

Визначено роль провідних педагогів, методистів, виконавців у становленні професіоналізму в народно–інструментальних, зокрема в гітарних класах. Гітарна педагогіка була започаткована в Києві, де в Музично–Драматичному інституті та консерваторії працювали М. Геліс (відповідно 1930 та 1938 рр.), Я. Пухальський (1956 р.), М. Михайленко (1979 р.). Спадкоємність київської традиції простежується у діяльності гітарних класів навчальних закладів різних рівнів багатьох міст України. У Харкові у різний час гітарні класи очолювали – в музичному училищі (М. Лисенко у 1947–1951 рр., В. Петров, М. Набойченко, Є. Богдан, В. Гризодуб у 1970–х рр.), Інституті культури (зараз – Академія культури, І. Балан, Б. Шопен – 1970–ті рр.), Інституті мистецтв (зараз Університет мистецтв, В. Доценко від 1989 р.), Педагогічному університеті. У Рівному розвиток гітарних традицій пов’язаний з діяльністю Івана Кузнецова – учня П. Агафшина у 1950–ті рр. В Одесі викладання гітари започаткував З. Купченко (від 1916 р. до 1960–х років), від 1994 р. в Одеській консерваторії працювали З. Попов, Н. Палтов, В. Жадько, В. Луньова (Хорошавіна), Б. Демидов (нині – провідний педагог класу гітари і керівник ансамблю народних інструментів Сімферопольського музичного училища). У Дніпропетровську відділ народних інструментів у музичному училищі засновує Геннадій Фролов (1927). З 2004 року у Дніпропетровській консерваторії ім. М. Глінки класичну гітару викладають Ю. Радзецький, А. Жерздев, Ю. Коральова. В Донецьку клас гітари функціонує у складі окремої кафедри струнно–щипкових інструментів Донецької Державної Музичної Академії ім. С. Прокоф’єва (1992 р. заснування), де працюють солісти і ансамблісти, методисти та композитори В. Івко, М. Пипенко та П. Іванников.

У Житомирі традиції фахового викладання гітари, започатковані у 1930–ті роки, продовжують О. Колоней, Ю. Потапович, О. Чепель та О. Малькевич-Ходаковського (у Житомирському державному музичному училищі ім. В. Косенка, а також у ДМШ № 3 та № 1 ім. Б. Лятошинського). В Івано-Франківську в 1950–их роках минулого століття класи гітари у вечірній школі (зараз ДМШ № 3) та культосвітньому училищі (від 1959 р. – музичне училище) відкрив Євгеній Волчовський, його напрацювання продовжили його учні – Ю. Гребенюк (випускник музичного факультету Івано-Франківського педагогічного інституту) та Є. Мурғало (випускник Київського музичного училища ім. Р. Глієра). В Ужгороді В. Гошовський розвинув і продовжив традиції гітарного виконавства, закладені П. Милославським, клас гітари в музичному училищі був заснований у 1946 р. У Львові засновником класу гітари в консерваторії

ім. М. В. Лисенка був Г. Казаков. Його напрацювання продовжили у навчальних закладах різних міст та країн В. Пікінер, В. Петренко, О. Ракова, Т. Барімеладзе, В. Флягін, В. Арістов та ін.

Підрозділ 3.2 *“Гітарна концертна практика. Конкурси та фестивалі в соціокультурному просторі України та Європи”* містить аналіз традицій та особливостей гастрольної діяльності видатних музикантів як важливого чинника формування слухацької культури і подальшого розвитку гітарної творчості та виконавства окремих регіонів (зокрема В. Петренка, В. Жадько, А. Остапенка, М. Михайленка, В. Доценка, В. Шаруєва та ін.), формування провідних центрів гітарного мистецтва України з потужною базою фахової освіти та виконавськими традиціями (Київ, Харків, Одеса, Донецьк).

Дитячий фестивальний і конкурсний рух розцінено як можливість демонстрації здобутків у галузі педагогіки, обміну методичним досвідом, як важливий стимул подальшого професійного зростання фахового шкільництва, потужний поштовх до розвитку дидактичної репертуарної бази, де поєднано навчально–технічні завдання, художню цінність і національний колорит.

Участь українських виконавців у конкурсах та фестивалях різних рівнів розглядається з точки зору демонстрації успіхів української гітарної педагогіки та методики, а також істотного стимулу композиторської творчості, зокрема в галузі формування концертного віртуозного репертуару, де значне місце на сьогодні посідають композиції великих форм.

Перемоги гітаристів, які представляють Україну на конкурсах міжнародного рівня оцінено з позиції інтеграції вітчизняного виконавського мистецтва та композиторської творчості до загальноєвропейського культурного простору.

У підрозділі 3.3 *“Творчість українських композиторів для гітари–соло та для камерних ансамблів з гітарою”* розглянуто найважливіші зразки багатожанрової гітарної музики митців України для різнотипних виконавських складів за участю гітари, написаних в період 1950–2008 років, визначено жанрову та стильову палітру у творчості фахових композиторів, які трактують гітару як самодостатній академічний інструмент у контексті традицій камерно–інструментального виконавства.

Найповніше представлено гітарне мистецтво у творах композиторів та виконавців періоду незалежності України, коли помітно активізувалось не лише гітарне концертування, а також збагачується творчість для цього інструменту, що обіймає сольні композиції, однорідні ансамблі, мішані інструментальні та вокально–інструментальні ансамблі за участю гітари, твори для гітари з камерним та джазовим оркестрами. Значно розширюється учбово–педагогічний репертуар. Аналіз зразків цієї творчості дає підстави для висновків й узагальнень жанрової специфіки та стилістичних орієнтирів у гітарному доробку митців України зазначеного періоду.

Розділ 4 “Творчість львівських композиторів для гітари на зламі ХХ – ХХІ століть” містить аналіз найвизначніших сучасних творів львівських митців для гітари–соло, однорідних і

мішаних гітарних ансамблів, а також композицій для гітари з оркестром останніх десятиліть. Оскільки звернення композиторів до цього виду творчості має принципово різну мотивацію і стильові спрямування, їх характеристика та аналіз згруповані за жанровими ознаками. В кожній підгрупі даного розділу розглянуто кращі гітарні твори провідних львівських композиторів (М. Скорика, В. Камінського, О. Козаренка, А. Андрушка, Б. Котюка, Б. Фроляк, О. Герасименко) у загальному контексті їхньої творчості. Акцентуються належність творів до певної мистецької традиції, причини зацікавлення авторів конкретними жанрами, досліджується проекція на гітарну творчість ознак індивідуального стилю композитора. Докладний аналіз творів львівських авторів, переважно вперше введених до наукового обігу, уможливує висновки стосовно синтезування в них індивідуальних, національних та європейських ознак гітарної традиції, особливостей трактування жанру, форми, виражальності.

Гітарну творчість львівських композиторів розглянуто в рідчій досягнень цього виду мистецтва в Україні останнього десятиліття. У різноманітному гітарному доробку поряд з постатями сучасних композиторів, які плідно працюють у цьому жанрі (Е. Мілка, В. Івко, Д. Панченко, А. Бойко, В. Польова), залучається також і молода генерація композиторів – І. Тараненко, А. Загайкевич, В. Рунчак, Б. Сегін та інші. Підкреслено перевагу в творчості львівських мистців ознак напрямку неофольклоризму, що визначається як одна з провідних сучасних мистецьких тенденцій. На особливу увагу заслуговують прийоми мислення з опорою на гуцульсько–бойківський фольклор та засади народного музичного виконавства у доробку М. Скорика, В. Камінського, О. Козаренка, А. Андрушка, Б. Фроляк та ін. Це підтверджує специфічна програмність, варіантність як принцип розвитку матеріалу, контрастність розділів форми, прийоми звуконаслідування народних інструментів та троїстих музик, засоби музичного живопису, опора на фольклорні жанри, притаманні їм ритмічні групи, особливості членування форми, принципи організації фактури, ладове багатство (лідійський, дорійський, гуцульський, перемінні лади та інші види ладових структур) тощо.

Підрозділи даного розділу визначені типами виконавства, жанрами, формами та стильовими ознаками творів сучасних львівських композиторів.

У першому підрозділі 4.1 *“Композиції для гітари–соло”* розглянуто Сонату для гітари та *“Фантазію–фугу”* В. Камінського, п’єсу *„Quasi Latinos”* М. Скорика, *“Ноктюрн „Lessja”* Б. Котюка та твори А. Андрушка, серед яких *“Гуцульська рапсодія”*, *“Повість про гори”*, партити № 1 та № 2.

У наступному підрозділі 4.2 *“Гітарні ансамблі”* проаналізовано однорідні та мішані гітарні ансамблеві твори: *“Танго”* та *“Latinos thirds”* (*“Латиноамериканські терції”*) для чотирьох гітар М. Скорика, мішані інструментальні ансамблі з участю гітари: *“У ритмах спомину”* для скрипки та гітари В. Камінського, *“Каталонське рондо”* й *“Самотність”* для бандури і гітари О. Герасименко

та вокально-гітарні ансамблі Б. Фроляк – обробки для сопрано і двох гітар „Жально ми тя” і „На війтовій ролі”.

Заключний підрозділ 4.3 “*Твори для гітари з оркестром*” складає аналіз композицій великої форми, серед яких симфонічна поема “No Fate” для двох гітар і оркестру та концерти А. Андрушка, а також друга частина Sinfonia estravaganza О. Козаренка (“Quasi Blues”) для гітари з оркестром.

У **Висновках** підсумовуються основні положення дослідження, визначається активізація всіх комунікативних засобів, що сприяють розвиткові гітарного мистецтва в соціумі, окреслюються подальші перспективи розвитку гітарної творчості в Україні, намічаються шляхи удосконалення освітньо-педагогічної та концертно-презентативної системи.

У роботі констатується поетапний процес гітарної творчості, педагогіки та виконавства, відзначено утвердження у творах для гітари львівських композиторів останнього десятиліття ХХ століття формальних ознак сонатної циклічності, поява таких масштабних форм, як соната, концерт, симфонія, а також збагачення стильового спектра творів.

Від 1990-х рр. усталюється багатожанрова палітра гітарної музики академічного камерно-інструментального спрямування, що вміщує не лише твори для гітари соло, мішаних дуєтів різного складу, великі мішані ансамблі, а й твори для гітари з симфонічним (камерним, естрадним) оркестром, а також композиції для ансамблів із вокалом.

У творах українських композиторів для гітари поряд із нефольклорними композиціями досить численними є: зразки з ознаками неоромантизму та необароко (неокласицизму), звернення до старовинних жанрів і стилів: відтворення ознак concerto-grosso, парафразів чи вільних варіацій із використанням тематизму давніх епох, засвоєння гітарною літературою творчо-виконавських традицій музики для лютні, клавесину, спінету тощо.

Досліджено застосування новітніх засобів та композиторських технік (сонористики, поліладовості, політональності, лінеарності викладу, принципів інструментального театру, прийомів стилізації тощо).

Творчість львівських композиторів для гітари є суттєвою складовою гітарного доробку українських митців сучасності, важливим внеском до розвитку її стильової та жанрової палітри, технічних, формотворчих та виражальних засобів.

У ній представлено композиції багатьох жанрових груп для різноманітних виконавських складів: гітари-соло, однорідні ансамблі і мішані гітарні ансамблі, а також твори для гітари з оркестром. Серед стильових орієнтирів переважають неофольклоризм, орієнтований на національний та іспанський фольклор, стилізоване фламенко, імпресіоністичні, неоромантичні, необарокові тенденції, ознаки постмодернізму. Сучасна гітарна творчість львівських композиторів

майстерно поєднала ознаки національних і європейських традицій, що зумовило її неповторність, оригінальність, забезпечило високий мистецький рівень творчих рішень.

Основні положення дисертації викладено в таких публікаціях:

1. Сидоренко В. Збірка „Гітара № 16” М. Вербицького в контексті становлення жанрів камерної музики в Галичині / В. Сидоренко // Науковий вісник НМАУ ім. Чайковського : Музичне виконавство / [ред.–упор. М. Давидов, В. Сумарокова]. – К. : НМАУ, 2004. – Вип. 40. – Кн. 10. – С. 171–180.
2. Сидоренко В. Становлення і розвиток гітарного виконавства в Галичині (XIX – XX століття) / В. Сидоренко // Музикознавчі студії : зб. ст. – Львів : СПОЛОМ, 2007. – Вип. 16. – С. 211–218. – (Серія: Наук. збірки ЛНМА ім. М. Лисенка).
3. Сидоренко В. Твори А. Андрушка для гітари соло : до взаємодії фольклоризму і неокласицизму / В. Сидоренко // Науковий вісник НМАУ : Музична творчість та наука в історичному просторі : зб. ст. / [упоряд. В. Г. Москаленко] – К. : НМАУ, 2008. – Вип. 73. – С. 241–248.
4. Сидоренко В. Стилїстика творів А. Андрушка для гітари соло / В. Сидоренко // Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти : Гітара як звуковий образ світу : виконавське мистецтво та наука : Зб. наук. пр. / [ред. та упор. – В. І. Доценко, відпов. ред. – Ю. В. Ніколаєвська]. – Харків : ХДУМ ім. Котляревського, 2008. – Вип. 23. – С. 128–136.
5. Сидоренко В. Гітарний “Київ–2007” / В. Сидоренко // Державна академія керівних кадрів культури і мистецтв : Мистецтвознавчі записки : зб. наук. пр. – К. : Міленіум, 2008. – Вип. 13. – С. 213–215.
6. Сидоренко В. Формування сучасного українського академічного гітарного репертуару у творчості львівських митців (на прикладі гітарної творчості В. Камінського) / В. Сидоренко // Музикознавчі студії – Львів : СПОЛОМ, 2008. – Вип. 18. – С. 105–111. – (серія : Наук. збірки ЛНМА ім. М. Лисенка)
7. Сидоренко В. Міжнародний гітарний конкурс у Києві / В. Сидоренко // Національна академія наук України Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського. Музична україністика: сучасний вимір : Збірка наукових статей на пошану доктора мистецтвознавства, професора, члена-кореспондента Академії мистецтв України Алли Терещенко / [ред. –упор. М. Ржевська]. – Київ – Івано-Франківськ : Видавець Третяк І. Я., 2008. – Вип. 2. – С. 335–338.
8. Сидоренко В. Гітарна творчість Мирослава Скорика / В. Сидоренко // Творчість композиторів України для народних інструментів : Зб. матеріалів міжнародної науково–практичної конференції (Львів, ЛДМА ім. М. Лисенка, 10. 04. 06) – Мініст. культ. і

туризму, ЛДМА ім. М. Лисенка, ДДПУ ім. І. Франка / [ред.–упор. А. Душний, С. Карась, Б. Пиц]. – Дрогобич : Посвіт, 2006. – С. 90–95.

9. Сидоренко В. М. Вербицький – композитор-гітарист // Академічне народно-інструментальне мистецтво та вокальні школи Львівщини: Збірник матеріалів науково-практичної конференції (Львів, 3 листопада 2005 р.) / [ред.–упор. А. Душний, С. Карась, Б. Пиц]. – Дрогобич : Коло, 2005. – С. 183–192.

10. Сидоренко В. „Соната для гітари” В. Камінського / В. Сидоренко // Академічне народно-інструментальне мистецтво та вокальні школи Львівщини : Збірник матеріалів науково-практичної конференції (Львів, 3 листопада 2005 р.) / [ред.–упор. А. Душний, С. Карась, Б. Пиц]. – Дрогобич, : Коло, 2005. – С. 192–198.

АНОТАЦІЯ

Сидоренко В. Л. Гітарна традиція Львова як складова академічного народно-інструментального мистецтва України – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства за спеціальністю 17.00.03. – Музичне мистецтво. – Львівська національна музична академія ім. М. В. Лисенка. – Львів, 2009.

У дисертації розглянуто особливості львівської гітарної школи, що на етапі становлення поєднала національну мистецьку характерність з ознаками австрійського та польського бідермаєру. Подальший розвиток гітарної творчості відбувався в річищі утвердження професійної гітарної освіти (відкриття гітарних класів у спеціальних музичних закладах), а також розвитком комунікативних чинників, зокрема концертно-гастрольної діяльності. Гітарну творчість львівських композиторів (М. Скорика, О. Козаренка, Б. Котюка, Б. Фроляк, О. Герасименко, А. Андрушка) розглянуто на прикладах композицій періоду зламу ХХ–ХХІ століть, що посіли надійне місце в репертуарі українських і зарубіжних виконавців, позиціонують у гітарній музиці на світових теренах і сприяють перспективі подальшого розвитку національної творчо-виконавської гітарної традиції.

Ключові слова: гітарна творчість, гітарна освіта, гітарне виконавство, галицький бідермаєр, львівські композитори, індивідуальний композиторський стиль.

АННОТАЦИЯ

Сидоренко В. Л. Гитарная традиция Львова как составляющая академического народно-инструментального искусства Украины. – Рукопись.

Диссертация на соискание учёной степени кандидата искусствоведения по специальности 17.00.03. – Музыкальное искусство. – Львовская национальная музыкальная академия им. М. В. Лысенко. – Львов, 2009.

В диссертации рассматривается формирование украинского гитарного искусства в контексте европейских традиций, а также становление профессионального гитарного искусства в любительской среде Галиции, исследованы особенности становления львовской гитарной школы, соединившей национальную художественную специфику с признаками австрийского и польского бидермаера. Подробно рассматриваются гитарное творчество и педагогика основателя перемышльской композиторской школы М. Вербицкого, его наследие для гитары–соло и гитарных ансамблей.

Дальнейшее развитие гитарного искусства в западно–украинском регионе происходило в русле утверждения профессионального гитарного образования (открытие гитарных классов в специальных учебных заведениях), а также развития коммуникативных факторов, в частности концертно–гастрольной деятельности, международной интеграции процессов гитарного исполнительства в области гитарного исполнительства, успехов украинских музыкантов на международных конкурсах и фестивалях. С этой целью проанализирован процесс формирования ведущих центров гитарной педагогики, деятельность учебных заведений Украины, становление методической базы и дидактической учебной литературы.

Гитарное творчество львовских композиторов (М. Скорика, А. Козаренка, Б. Котюка, Б. Фроляк, О. Герасименко, А. Андрушка), представленное произведениями различных форм и жанров, предназначенных для различных исполнительских составов (гитара–соло, однородные гитарные ансамбли, смешанные ансамбли с участием гитары, произведения для гитары с оркестром), рассматривается на примерах композиций рубежа XX–XXI веков, прочно утвердившихся в репертуаре отечественных и зарубежных исполнителей.

Гитарное творчество львовских композиторов, созданное в условиях постмодернизма включает произведения различных стилевых направлений: неофольклоризма, ориентированного на украинский и испанский фольклор, приёмы фламенко, признаки импрессионизма, неоромантизма, необарокко. Взаимодействие национальных и европейских традиций обусловило своеобразие художественных решений, формирование особенностей львовской гитарной школы – органичной составляющей современной украинской музыки.

В работе намечены перспективы дальнейшего развития национальной творческо–исполнительской гитарной традиции.

Ключевые слова: гитарное творчество, гитарное образование, гитарное исполнительство, галицкий бидермаер, львовские композиторы, индивидуальный композиторский стиль.

ANNOTATION

Sydorenko V. L. Lviv guitar tradition as a component of folk– instrumental art of Ukraine. - Manuscript.

Thesis for the scientific degree of PhD in art criticism in speciality 17.00.03. – Music art. – M. V. Lysenko Lviv National Music Academy. – Lviv, 2009.

The thesis deals with peculiarities of Lviv guitar school, which combined national artistic features with characteristics of Austrian and Polish Biedermeier on the stage of formation. Further development of guitar creative work continued in the field of establishing professional guitar education (opening guitar classes in special music educational establishments) as well as developing communicative factors, namely in the sphere of concert and touring activity. Works for the guitar by Lviv composers (M. Skoryk, O. Kozarenko, B. Kotiuk, B. Froliak, O. Gerasymenko, A. Andrushko) are analyzed using the examples of compositions of the period of the end of the 20 th – beginning of the 21st centuries, which take a firm place in the repertoire of Ukrainian and foreign performers, are positioned in world guitar music and promote the perspective of further development of national artistic and performing guitar tradition.

Key words: works for the guitar, guitar education, guitar performance, Halychyna Biedermeier, Lviv composers, individual style of the composer.

Підп. до друку 13.07.2009 р. Формат 60x90/16.

Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Друк офсетний.

Тираж 100 прим. Ум. друк.арк. 0,9.

Віддруковано на різнографі.

Друкарня ПП "Арал"

79004, м. Львів, вул. Козельницького, 4

тел. (032) 298-03-80

